

ZNANSTVENI SKUP
DOMOVINSKI RAT
možnosti znanstvenog pristupa

P R O G R A M

KNJIŽICA SAŽETAKA

ZAGREB — 10. i 11. LISTOPADA 2016.

ZNANSTVENI SKUP
DOMOVINSKI RAT
možnosti znanstvenog pristupa
ZAGREB, 10. – 11. LISTOPADA 2016.

ORGANIZATOR

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji

SUORGANIZATORI

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata

POKROVITELJ SKUPA

Hrvatski sabor
Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu

Organizacijski odbor:

akademik Ivica Kostović, predsjednik
izv. prof. dr. sc. Mario Grčević, prof. dr. sc. Josip Talanga,
izv. prof. dr. sc. Ante Nazor

Programski odbor:

prof. dr. sc. Jasminka Despot Lučanin, doc. dr. sc. Eva Anđela Delale, dr. sc.
Ana Holjevac Tuković, doc. dr. sc. Ivana Jukić, izv. prof. dr. sc. Tamara
Tvrković, izv. prof. dr. sc. Darko Vitek, izv. prof. dr. sc. Nada Zgrabljic Rotar

Izvršni odbor:

Tomislav Vodička, prof., tajnik
Branko Ivanda, mag. phil. et croat., Nina Lekić, mag. educ. croat.,
Tomislav Šulj, prof.

ISBN 978-953-7823-56-6

ZNANSTVENI SKUP

D O M O V I N S K I R A T
mogućnosti znanstvenog pristupa

P R O G R A M

ZAGREB – 10. i 11. LISTOPADA 2016.

Znanstveni skup

DOMOVINSKI RAT

mogućnosti znanstvenog pristupa

10. - 11. listopada 2016.

Hrvatski studiji

Konferencijska dvorana Zagreb
Znanstveno - učilišni kampus Borongaj
Borongajska cesta 83d, Zagreb

Program skupa dostupan je na poveznici
www.hrstud.unizg.hr/domovinski

PONEDJELJAK, 10. listopada 2016.

*Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji, Dvorana Zagreb,
Znanstveno-učilišni kampus Borongaj, Borongajska cesta 83d*

9.00 *Registracija sudionika*

10.00 ***Službeno otvorenje znanstvenoga skupa i pozdravne riječi
uzvanika***

10.30 ***Uvodno izlaganje***

***akademik Ilica Kostović (predsjednik Organizacijskog odbora
skupa)***

*Znanstvenici - dragovoljci u rješavanju humanitarne krize i
ratnom sanitetu tijekom Domovinskog rata*

11.30 *Stanka*

PRVA SJEDNICA ZNANSTVENOG SKUPA

11.45 ***Historiografija i Domovinski rat: interpretativni
izazovi***

prof. dr. sc. Mladen Ančić (Sveučilište u Zadru)

*„Domovinski“, „Građanski“ ili „Rat za naslijeđe
Jugoslavije“?*

***izv. prof. dr. sc. Ante Nazor (Hrvatski memorijalno-
dokumentacijski centar Domovinskog rata)***

Izvorima protiv nametnutih percepcija

doc. dr. sc. Nikica Barić (Hrvatski institut za povijest)

*Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. - 1991. i nastanak
Republike Srpske Krajine*

doc. dr. sc. Davor Marijan (Hrvatski institut za povijest)

Pregled stanja na ratištu 1991.

izv. prof. dr. sc. Ivica Lučić (Hrvatski institut za povijest)

*Domovinski rat vodio se i u Bosni i Hercegovini – razlozi
zbog kojih se Republika Hrvatska morala politički i vojno
angažirati u BiH*

doc. dr. sc. Ivica Miškulin (Hrvatski institut za povijest)

*Čuvanje, a ne nametanje mira: mirovne snage UN-a u
Hrvatskoj 1992. - 1995.*

Sjednicom predsjedja: prof. dr. sc. Miroslav Akmadža

13.30 *Stanka za ručak*

DRUGA SJEDNICA ZNANSTVENOG SKUPA

14.30 Perspektiva javne komunikacije u ratnim okolnostima

izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš (Hrvatski studiji)

Domovinski rat i agresija medijskim lažima: Slučaj Vukovar očima stranaca

izv. prof. dr. sc. Blanka Jergović (Hrvatska radiotelevizija)

Utjecaj političkih promjena i Domovinskog rata na hrvatske medije

doc. dr. sc. Jelena Jurišić (Hrvatski studiji)

Ruski tisak o početku Domovinskog rata

doc. dr. sc. Viktorija Car (Fakultet političkih znanosti)

Televizijski konstruirani mitovi o hrvatskim braniteljima

dr. sc. Suzana Peran (Informativna katolička agencija)

Izvještavanje o Domovinskome ratu u hrvatskim katoličkim glasilima

Sjednicom predsjedja: izv. prof. dr. sc. Nada Zgrabljčić Rotar

16.00 Rasprava

16.30 Projekcija dokumentarnog filma „Hrvatska ratna mornarica 25“ (HRT, 2016.)

UTORAK, 11. listopada 2016.

*Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji, Dvorana Zagreb, Znanstveno-
učilišni kampus Borongaj, Borongajska cesta 83d*

9.00 Registracija sudionika

TREĆA SJEDNICA ZNANSTVENOG SKUPA

9.30 ***Psihijatrijska skrb za hrvatske branitelje u proteklih 25 godina: organizacija, procjena i liječenje***

prof. dr. sc. Vlado Jukić (Psihijatrijska klinika, Vrapče)

Psihijatrija u ratu – gdje smo bili i što smo radili

izv. prof. dr. sc. Lana Mužinić (Klinička bolnica Dubrava)

*Liječenje branitelja kroz iskustva Klinike za psihijatriju KB
Dubrava*

doc. dr. sc. Nadica Buzina (Psihijatrijska klinika, Vrapče)

Forenzičko-psihijatrijski aspekti PTSP-a

dr. sc. Igor Marinić (Klinička bolnica Dubrava)

*Tjelesne bolesti kod osoba oboljelih od posttraumatskog
stresnog poremećaja*

doc. dr. sc. Ljiljana Pačić Turk (Hrvatsko katoličko sveučilište)

*Važnost (neuro)psihologijske procjene kognitivnih funkcija i
promjena ličnosti nakon ratnih kranocerebralnih ozljeda*

Sjednicom predsjedja: prof. dr. sc. Jasminka Despot Lučanin

11.00 Stanka

NASTAVAK TREĆE SJEDNICE ZNANSTVENOG SKUPA

11:15 Psihološki pristupi povećanju kvalitete života hrvatskih branitelja i članova zajednice u proteklih 25 godina

Vesna Trut / Amalija Petrić / Dalibor Mesić (Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“)

Hrvatska vojna psihologija 1991. – 2016.

mr. sc. Zoran Komar (Core Integra)

Nepoznato o poznatom: hrvatski branitelji danas

dr. sc. Igor Mikloušić / dr. sc. Martina Knežević / Sandra Šućurović (Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ / Hrvatski studiji)

Psihosocijalni čimbenici koji utječu na osnaživanje i podizanje kvalitete života hrvatskih branitelja

prof. dr. sc. Dinka Čorkalo Biruški (Filozofski fakultet u Zagrebu)

Izazovi obnove zajednica nakon rata: socijalnopsihološki pristup

dr. sc. Marina Štambuk / prof. dr. sc. Dinka Čorkalo Biruški (Hrvatski studiji / Filozofski fakultet u Zagrebu)

Etnički odgoj u podijeljenoj zajednici nakon sukoba

doc. dr. sc. Eva Anđela Delale / doc. dr. sc. Adrijana Bjelajac (Hrvatski studiji)

Izazovi profesionalnog sazrijevanja u Domovinskom ratu

Sjednicom predsjedja: prof. dr. sc. Jasminka Despot Lučanin

13.00 Stanka za ručak

UTORAK, 11. listopada 2016.

*Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji, Dvorana Zagreb, Znanstveno-
učilišni kampus Borongaj, Borongajska cesta 83d*

ČETVRTA SJEDNICA ZNANSTVENOG SKUPA

14.00 Domovinski rat i društveni procesi

izv. prof. dr. sc. Renato Matić (Hrvatski studiji)

Sloboda nasuprot nasilju u kontekstu univerzalnih vrijednosti

doc. dr. sc. Anita Dremel (Hrvatski studiji)

Rod i rat

*prof. dr. sc. Ivan Markešić (Institut društvenih znanosti „Ivo
Pilar“)*

Zašto je propao projekt odvojenih nacionalnih škola

dr. sc. Dražen Živić (Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“)

*Demografski gubitci u Hrvatskom domovinskom ratu –
terminologija, metodologija i rezultati demografskih
istraživanja*

Sjednicom predsjedava: prof. dr. sc. Nenad Pokos

15.00 Stanka

NASTAVAK ČETVIRTE SJEDNICE ZNANSTVENOG SKUPA

15:15 Odjeci Domovinskoga rata u književnosti, filmu i arhivistici

*prof. dr. sc. Tihomil Maštrović (Hrvatska akademija znanosti i
umjetnosti)*

*Zbirka knjiga o Domovinskom ratu – važna pretpostavka
interdisciplinarnog istraživanja Domovinskog rata*

izv. prof. dr. sc. Sanja Vulić (Hrvatski studiji)

Domovinski rat kao tema u djelima hrvatskih književnika u autohtonim hrvatskim zajednicama u dijaspori

izv. prof. dr. sc. Julijana Matanović (Filozofski fakultet u Zagrebu)

Vukovar – kako o ratu učiti iz književnosti?

Danijel Rafaelić (Filozofski fakultet u Zagrebu)

Filmski Vukovar: između propagande i mitologije

Vladimir Brnardić (Hrvatska radiotelevizija)

Medijska interpretacija Domovinskoga rata na Hrvatskoj radio televiziji

Hrvoje Gržina (Hrvatski državni arhiv)

„Ovo je bilo“ u Domovinskom ratu – mogućnosti istraživanja fotografskih snimaka

Sjednicom predsjedja: doc. dr. sc. Davor Piskač

17.00 Završna panel rasprava

Sudjeluju: doc. dr. sc. Ivana Jukić, izv. prof. dr. sc. Ante Nazor, izv. prof. dr. sc. Darko Vitek

17:30 Otvorenje izložbe „Ratna fotografija“ autora Zlatka Kallea (Knjižnica Hrvatskih studija)

* * *

Napomena:

Izlaganje sudionika traje 15 minuta, a nakon svake sjednice predviđena je rasprava.

Posjet znanstvenom skupu „Domovinski rat – mogućnosti znanstvenog pristupa“ otvoren je javnosti. Radujemo se Vašem dolasku.

* * *

Obavijesti o znanstvenom skupu:

Tomislav Vodička, prof., glavni tajnik Hrvatskih studija, Borongajska 83d, 10000 Zagreb, tel.: 01/2457-648; fax.: 01/2457-636; mob.: 091/5185-104; e-pošta: tvodicka@hrstud.hr

* * *

Zahvala:

Održavanju skupa pomoglo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske na čemu srdačno zahvaljujemo.

ZNANSTVENI SKUP

D O M O V I N S K I R A T
mogućnosti znanstvenog pristupa

KNJIŽICA
SAŽETAKA

ZAGREB – 10. i 11. LISTOPADA 2016.

Ponedjeljak, 10. listopada 2016., 10.30 sati

UVODNO IZLAGANJE

akademik Ivica Kostović

Predsjednik Organizacijskog odbora skupa / Zagreb

ZNANSTVENICI – DRAGOVOLJCI U RJEŠAVANJU HUMANITARNE KRIZE I RATNOM SANITETU TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu temeljem poziva i odredbi ministra zdravstva i Kriznog stožera zdravstva organizirao je i mobilizirao dragovoljce (studente, asistente, nastavnike) te koristeći originalne ideje i znanstveni pristup imao je ključnu ulogu u vođenju podataka i okolnosti stradanja civila, identifikaciji postmortalnih ostataka, traženju nestalih osoba, izgradnji informacijskog sustava za potrebe ratnog zdravstva kao i publikaciji svih rezultata u međunarodno indeksiranim časopisima. Posebno bitna uloga bila je rješavanje humanitarne krize izazvane velikim zbje govima prognanika i izbjeglica. Iskustvo u svojstvu liječnika dragovoljca, dozapovjednika Glavnog sanitetskog stožera, voditelja Odjela za informiranje Ministarstva zdravstva, člana Komisije za razmjenu zatočenika, organizatora humanitarnih konvoja, predsjednika Stožera za brigu o stradalnicima Domovinskog rata, predstavnika Vlade RH tijekom mirne integracije i potpredsjednika Vlade za humanitarne djelatnosti, kao i dekana medicinskog fakulteta, omogućuje objektivnu procjenu učinka znanstvenog pristupa već tijekom samog Domovinskog rata.

Cilj je ovog izlaganja prikazati učinkovitost dragovoljačkih i obrambenih djelovanja koja su provodili članovi Medicinskog fakulteta tijekom Domovinskog rata.

Rješavanje humanitarne krize s prognanicima i izbjeglicama ima najšire značenje jer je organizacija i pomoć koju je pružala Hrvatska svladavanju te krize bila ključna za stabilnost Hrvatske, ali i susjedne Bosne i Hercegovine. U djelovanju Ureda za prognanike, kao i pružanja zdravstvene skrbi i psihosocijalne pomoći djelovali su znanstvenici i liječnici dragovoljci, poštujući najviše stručne znanstvene i humanitarne standarde. Opći učinak uspješnog rješavanja prognaničke i izbjegličke krize nije do danas odgovarajuće znanstveno istražen. U identifikaciji postmortalnih ostataka koristili su se rezultati znanstvenog projekta sufinanciranog od SAD-a (osteoantropološke analize, spoznaje dentalne medicine, kao i suvremene DNA tehnike). Upitnik za identifikaciju osobno je dopunio dr. Snow, a nemjerljiv je doprinos stručnjaka Zavoda za sudsku medicinu Medicinskog fakulteta u procesu identifikacije.

U dokumentaciji stradanja civilnih žrtava poštivala se strogo izvorna pouzdanost temeljena na medicinskoj dokumentaciji, izvještajima MUP-a i župnika. Počelo se s prvom žrtvom, a u kasnijim fazama Odjel za informiranje Medicinskog fakulteta surađivao je s državnim institucijama. Projekt skrbi za invalide provodio se u suradnji s međunarodnim stručnjacima. Posebno je značajan bežični prijenos podataka koji je omogućio novi način komunikacije i informiranja za potrebe ratnog zdravstva i humanitarne krize bez obzira na uništenu standardnu komunikacijsku infrastrukturu. Zahvaljujući mobilizaciji stručnjaka iz SRCE-a, Odjel za informiranje je primao podatke e-poštom iz Vukovara i drugih gradova u čiji trag nije mogla ući ni jugoslavenska armija.

Zaključak: Znanstvenici koji su se u početku dragovoljno, a kasnije i putem državnih institucija, organizirani za potrebe rješavanja humanitarne krize i za potrebe ratnog zdravstva pri

Medicinskom fakultetu u Zagrebu i njegovim podružnicama u Osijeku i Splitu, uz suradnju s nevladinim udrugama uspjeli su već za vrijeme Domovinskog rata postići bitne rezultate zahvaljujući znanstvenom pristupu u humanitarno-zdravstvenom segmentu Domovinskog rata. Stvarni doprinos tog djelovanja znanstvenika i liječnika nije u cijelosti znanstveno istražen.

Ponedjeljak, 10. listopada 2016., 11.45 sati

PRVA SJEDNICA

Historiografija i Domovinski rat: interpretativni izazovi

prof. dr. sc. Mladen Ančić

Odjel za povijest, Sveučilište u Zadru / Zadar

***„DOMOVINSKI“, „GRAĐANSKI“ ILI „RAT ZA
NASLIJEĐE JUGOSLAVIJE“?***

Autor u tekstu razmatra načine na koje se rat vođen od 1991. do 1995. predstavlja, a u tome sklopu i naziva, u prostoru javnoga govora u Hrvatskoj nakon završetka rata. Pri tomu upozorava na razlike koje se pojavljuju u tumačenju pojedinih pojmova, a poglavito razlike glede naziva koji se koristi za taj rat. Raščlamba je usmjerena na dokazivanje postavke kako se u javnom govoru ti nazivi najčešće koriste za definiranje određenih političkih stajališta i to kroz konstrukciju i distribuciju određenih meta-narativa koji nose precizne vrijednosne sudove glede Jugoslavije (naravi, povijesti i značenja) ali i okolnosti raspada te složene državne zajednice. Autor upozorava na činjenicu da znanstveni diskurs (kojemu je jedna od temeljnih značajki autorefleksija) ne trpi takav način definiranja pojmova te se zalaže za diferencirani pristup – politički (javni istupi, tekstovi namijenjeni sredstvima masovnoga priopćavanja) i znanstveni (tekstovi namijenjeni zatvorenome krugu znanstvenih publikacija) diskurs ne mogu se temeljiti na istim premisama, pa stoga valja uvijek definirati diskurzivni registar (politički ili znanstveni) te koristiti pojmovlje sukladno odabranom registru.

izv. prof. dr. sc. Ante Nazor

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata / Zagreb

IZVORIMA PROTIV NAMETNUTIH PERCEPCIJA

U izlaganju će se naglasiti važnost cjelovite prezentacije izvora i razumijevanja „konteksta vremena“ o kojem je riječ jer se selektivnim objavljivanjem izvora u medijima hrvatskoj javnosti nameću različite percepcije: „za rat je kriv konglomerat loših politika, a ne kontinuitet velikosrpske politike“, „rat je bio dogovoren“, „operacija 'Oluja' je udruženi zločinački pothvat, a generali Ante Gotovina i Mladen Markač su zločinci“, „Hrvatska je izvršila agresiju na BiH“, itd. Među nizom primjera selektivnog prikazivanja izvora u tekstovima autora koji su tako nalazili opravdanje za svoje unaprijed formirane „zaključke“, spomenut će se govor Franje Tuđmana na 1. općem saboru HDZ-a, dokumente o 21. diverzantskom odredu i pokušaju širenja „Republike Srpske Krajine“ na Gorski kotar, neke transkripte iz Ureda predsjednika koji su nastali u razdoblju okupacije Vukovara i tijekom rata u BiH, kao i druge primjere.

doc. dr. sc. Nikica Barić

Hrvatski institut za povijest / Zagreb

SRPSKA POBUNA U HRVATSKOJ 1990. - 1991. I NASTANAK REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE

U izlaganju će biti prikazane glavne značajke stanja u Jugoslaviji krajem 1980-ih godina, koja je u bitnome označena politikom Srbije

na čelu sa Slobodanom Miloševićem. Težnja Srbije bila je nametnuti svoju dominaciju nad ostalim jugoslavenskim republikama. Najveći otpor ovome pružala je Slovenija, a zatim i Hrvatska, nakon što je u njoj, temeljem prvih demokratskih izbora 1990., na vlast došla Hrvatska demokratska zajednica na čelu s dr. Franjom Tuđmanom. U tom razdoblju Beograd, s osloncem na Jugoslavensku narodnu armiju, razvija politiku „svi Srbi u jednoj državi“, odnosno da će u slučaju osamostaljenja zapadnih republika područja većinski ili znatnim dijelom naseljena srpskim stanovništvom ostati u Jugoslaviji, odnosno u proširenoj srpskoj državi. Ovo je u Hrvatskoj vodilo do pobune dijela srpskog stanovništva protiv njezinih vlasti, jednostranog osnivanja srpskih autonomnih oblasti, a tijekom 1991. i do otvorene agresije Beograda, s ciljem osvajanja što većih dijelova hrvatskog teritorija, koje je krajem te godine objedinjeno u sastav nove Republike Srpske Krajine sa sjedištem u Kninu.

doc. dr. sc. Davor Marijan

Hrvatski institut za povijest / Zagreb

PREGLED STANJA NA RATIŠTU 1991.

U prvom je dijelu izlaganja riječ o općem stanju u Hrvatskoj, odnosno o zbivanjima koja su bitna za shvaćanje vojno-sigurnosnog stanja koje je nastalo proglašenjem hrvatske neovisnosti. Riječ je o odnosu između Hrvatske i JNA koja je na sebe preuzela zadaću pacificiranja Hrvatske. U drugom dijelu izlaganja riječ je o nešto detaljnijim zbivanjima na ratištu od početka napadajne operacije JNA u rujnu 1991. do Sarajevskog primirja. Cilj je prikazati pregled stanja na ratištu po svakom bojištu, posebice pregled stanja zaraćenih snaga tijekom operacija.

izv. prof. dr. sc. Ivica Lučić

Hrvatski institut za povijest / Zagreb

***DOMOVINSKI RAT VODIO SE I U BOSNI I
HERCEGOVINI – RAZLOZI ZBOG KOJIH SE
REPUBLIKA HRVATSKA MORALA POLITIČKI I
VOJNO ANGAŽIRATI U BIH***

Napadi na Republiku Hrvatsku najvećim dijelom vršeni su s prostora Bosne i Hercegovine, a u njima je sudjelovao i znatan dio državljana BiH najviše srpske nacionalnosti. Mnogi dužnosnici BiH srpske nacionalnosti ili jugoslavenskog političkog opredjeljenja, od članova Predsjedništva, preko članova Vlade pa do općinskih i drugih predstavnika vlasti, bili su izravno angažirani ili su davali otvorenu podršku jugoslavenskom i srbijanskom državnom i političkom vrhu kao i JNA u napadima na Hrvatsku. Isto tako znatan dio muslimanskog (bošnjačkog) političkog korpusa podržavao je opstanak Jugoslavije i manje ili više otvoreno podržavao akcije protiv Hrvatske. U takvim okolnostima Hrvatska se mogla osloniti jedino na Hrvate i tek manji dio Muslimana (Bošnjaka), koji su bili spremni suprotstaviti se pritisku saveznih institucija da sudjeluju u agresiji, odnosno da se angažiraju kao saveznici Republike Hrvatske u borbu za osamostaljenje. Oni su postali važan sudionik u obrani, osamostaljenju i kasnije u oslobađanju Republike Hrvatske, što bi bez njih bilo gotovo neizvedivo.

doc. dr. sc. Ivica Miškulin

Hrvatski institut za povijest / Zagreb

ČUVANJE, A NE NAMETANJE MIRA: MIROVNE SNAGE UN-A U HRVATSKOJ 1992. - 1995.

Cilj izlaganja je objašnjenje koncepta mirovnih operacija (UNPROFOR i UNCRO) koja su primijenjena u Hrvatskoj te osobitosti i ocjenu njihove provedbe. Ukazat će se na temeljne kontradikcije u djelovanju samog UN-a koji je klasične snage za čuvanje mira (peacekeeping) poslao u situaciju u kojoj je sukob tek privremeno završen (nestabilno primirje) te očekivanjima sukobljenih strana od same operacije: Hrvatske koja je, za što je imala nekog utemeljenja u Vanceovu planu, smatrala da će je mirovne snage približiti povratku ustavnog poretka na okupirana područja i krajinskih Srba (a time i Beograda) koji su priželjkivali uspostavu dugotrajnog razdvajanja po uzoru na situaciju na Cipru. U konačnici, pokazalo se da je djelovanje mirovnih snaga UN-a, s konzervativnim ovlastima uporabe sile i prisiljene na ovisnost o suradnji dviju strana (posebice Knina), išlo u korist Beograda što je uvjetovalo da Zagreb oružanim putem uspostavi stanje trajnog mira 1995.

Ponedjeljak, 10. listopada 2016., 14.30 sati

DRUGA SJEDNICA

Perspektiva javne komunikacije u ratnim okolnostima

izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš

Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Zagreb

**DOMOVINSKI RAT I AGRESIJA MEDIJSKIM
LAŽIMA: SLUČAJ VUKOVAR OČIMA STRANACA**

U prikazivanju ratova prouzročene srpskom agresijom protiv nekadašnjih republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije – Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine – mediji su imali ključnu ulogu. Mnogi „promatrači“ – neutralni i oni koji su se takvima prikazivali – optužili su slovenske, hrvatske, srpske i kasnije muslimanske medije – da su jačali nacionalizam, pozivali i poticali na mržnju te dezinformirali svoju publiku. Međutim, jednako se tako postavlja i pitanje o načinima izvještavanja stranih medija koji nisu pripadali nijednoj strani u tim ratovima te o njihovoj odgovornosti za istinitu, točnu, objektivnu, poštenu i nepristranu informaciju o ratu u tim trima republikama nekadašnje Jugoslavije.

A biti odgovoran u svakodnevnome novinarskome poslu znači ozbiljno se i strpljivo zauzimati i pokušati vlastitoj publici pojasniti ne samo tko, što, gdje, kada i kako (je nešto počinio) nego i različite zašto (se nešto dogodilo). Posebno to vrijedi za ratno novinarstvo. Biti ratni izvjestitelj ili novinar koji se bavi ratnom tematikom sa sobom neizbježno donosi i veće odgovornosti, jer o njegovim informacijama i objašnjenjima mogu ovisiti mnogi životi. No, u ratu informacije često ne služe niti informiranju niti formiranju javnoga

mnijenja nego se pretvaraju u najjače oružje. Stoga novinar mora biti oprezan kako ne bi upao u zamke propagande i dezinformacija, kako ne bi „iskrivio“ zbilju i kako ne bi i sam postao manipulator, kontrolirajući stalno svoje izvore i trudeći se provjeriti svaku vijest koja mu dolazi od njih.

Jesu li strani mediji, novinari i publicisti, posebno talijanski, svojoj publici objasnili ne samo što nego i zašto se događalo tijekom Domovinskoga rata i napada na Vukovar, ovaj će rad pokazati analizom sadržaja talijanskih dnevnika, posebno od 18. studenoga do 5. prosinca 1991., kao i odabranim djelima koja su o ratu u Hrvatskoj napisali neki od ratnih izvjestitelja. Cilj je analizom istražiti koju su važnost dnevnici pripisivali vijestima koje su pristizale iz Hrvatske i Vukovara, a svrha je rada otkriti jesu li ratni izvjestitelji bili objektivni ili su zauzeli nečiju stranu, te jesu li svojoj publici protumačili tko je agresor, a tko žrtva.

izv. prof. dr. sc. Blanka Jergović

Hrvatska radiotelevizija / Zagreb

UTJECAJ POLITIČKIH PROMJENA I DOMOVINSKOG RATA NA HRVATSKE MEDIJE

Utjecaj Domovinskog rata na medije u Hrvatskoj promatra se u kontekstu političkih i društvenih okolnosti koje su mu prethodile, prije svega političkih promjena od 1990. do kraja Domovinskog rata 1998. U prvom se dijelu izlaganja analizira utjecaj na okvire medijskog djelovanja: ekonomske, pravne, sociološke i formacijske te etičke. U tom razdoblju definirani su uvjeti rada medija u novim okolnostima samostalne države. Budući da je Hrvatska neposredno nakon osamostaljenja doživjela agresiju i ušla u rat i on je imao presudan utjecaj na medije što je ujedno tema drugog dijela izlaganja i to na primjeru Hrvatskog radija.

Naime, radio je u Domovinskom ratu imao ogromnu ulogu, zahvaljujući svojim temeljnim osobinama, prije svega fleksibilnosti. Činjenica da se radio mogao slušati na bilo kojem mjestu i u bilo kojim okolnostima, koje su u to vrijeme bile izuzetno isključive kada je riječ o drugim medijima, učinila je radio najvažnijim medijem u tom vremenu. Medijazacija rata događala se u to vrijeme upravo preko radija. No u tijeku je bio i proces medijazacije, kroz oblikovanje institucija i zbog rastuće uloge medija. Na primjeru programa Hrvatskog radija pokazuje se da je rat bio najjači čimbenik slaganja radijske agende i uređivanja programa.

doc. dr. sc. Jelena Jurišić

Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji / Zagreb

RUSKI TISAK O POČETKU DOMOVINSKOG RATA

Tema ovog izlaganja je odnos sovjetskog, odnosno ruskog dnevnog tiska prema izbijanju oružane pobune u Hrvatskoj te razvoju Domovinskog rata. Za analizu su uzeti autorski članci objavljeni u najtiražnijim i najutjecajnijim dnevnim novinama u Sovjetskom Savezu, odnosno Rusiji, od ožujka 1991. do ožujka 1992. Odabrane tiskovine su: Izvestija, Komsomolskaja pravda, Nezavisimaja gazeta, Pravda i Sovjetskaja Rossija, a ukupno je analizirano 60 članaka.

Odabrano razdoblje uvjetovano je time što su u ožujku 1991. sve analizirane tiskovine izvještavale o oružanom sukobu u Pakracu, a završava s njihovom reakcijom na rusko diplomatsko priznavanje Hrvatske. Premda je riječ o kratkom razdoblju, s obzirom na trajanje Domovinskog rata, ono je najzanimljivije iz razloga što je odnos medija prema temi tijekom njega bio vrlo promjenjiv. Istraživanje je

pokazalo kako je na stav novinara i komentatora snažno utjecala i unutarnje-politička situacija u Sovjetskom Savezu, s razvojem koje se mijenjao njihov stav, a konačno je njihova pozicija formirana nakon proglašenja neovisnosti Ruske Federacije. Tako su se u proljeće 1991. sve novine odnosile pozitivno prema JNA kao, primjerice, „predstavnici komunističko-boljševičkog naslijeđa“, do ljeta, s izbijanjem sve većeg broja međunacionalnih problema u SSSR-u njihovi su članci postajali bezlični, bez stava, a nakon neuspjelog puča i početkom raspada Sovjetskog Saveza neke su novine priznavalo pravo Hrvatske na odcjepljenje i neovisnost. Ideološka podloga u stavovima ruskih novinara u potpunosti je promijenjena nakon 1. siječnja 1992. kada je nestao SSSR i naslijedila ga je Rusija. Sve analizirane novine stale su na stranu Srbije, a glavni argument bio je povijesni jer su „Srbi naša pravoslavna i slavenska braća i saveznici od pamtivijeka“.

doc. dr. sc. Viktorija Car

Sveučilište u Zagrebu Fakultet političkih znanosti / Zagreb

TELEVIZIJSKI KONSTRUIRANI MITOVI O HRVATSKIM BRANITELJIMA

Televizija, dominantni medij 20. stoljeća, i u 21. stoljeću zadržava moć konstrukcije zbilje i uvjeravanja masovne publike u zajedničku nam „našu“ ili pak „njihovu“ stvarnost i to čini pripovijedajući o ljudima, događajima i pojavama, koristeći pritom različite elemente narativa pa tako i mitove (Hall 1986; Fiske i Hartley 1992; Hromadžić, 2014). Možda najslikovitiji primjer koliko štete upotreba mitskih struktura u medijskim sadržajima može nanijeti jednoj društvenoj skupini su hrvatski branitelji. Metodnom kvalitativne analize sadržaja i analize narativa analizirani su televizijski prilozi

koji su izvještavali o hrvatskim braniteljima, a objavljeni su na HTV-u od 1991. do 2006. godine u središnjem Dnevniku. Istraživanje pokazuje kako se izvještavanje o ovoj društvenoj skupini mijenjalo s obzirom na promjenu društveno-političkog konteksta u državi. U vrijeme Domovinskog rata (1991. - 1995.) branitelji su u pravilu prezentirani kao heroji. Po završetku rata u razdoblju od 1996. do 1999. dijelom su zadržali herojski status, ali su ih novinari sve češće počeli prikazivati kao žrtve društva koje se nije pobrinulo i osiguralo im što je moguće bezbolniji i jednostavniji povratak u svakodnevni život. Međutim, početkom 2000. mijenja se televizijska prezentacija branitelja – novinari otvaraju teme o 'lažnim braniteljima' te pojedinačne slučajeve konstruiraju kao obilježje cijele društvene skupine pa tako branitelji kolektivno postaju prevaranti, odnosno čak i negativci, prijetnja društvu, kada je riječ o suđenjima za ratne zločine, obiteljskom nasilju, prijetnjama bacanja bombe u javnu ustanovu, itd. Kadgod je bilo riječ o pojedincu koji ima i braniteljski status, to je bilo naglašeno. Izjednačavanjem pojedinca s cijelom skupinom etiketira se ova društvena skupina i time joj se čini trajna šteta.

dr. sc. Suzana Peran

Informativna katolička agencija / Zagreb

IZVJEŠTAVANJE O DOMOVINSKOME RATU U HRVATSKIM KATOLIČKIM GLASILIMA

U izlaganju se pokazuje kako su hrvatska katolička glasila izvještavala o Domovinskome ratu. U žarištu su objave u katoličkome tjedniku Glas Koncila, agenciji AKSA -Aktualnosti Kršćanske sadašnjosti i kršćanskoj mjesečnoj obiteljskoj reviji Kana od početka Domovinskoga rata do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske u siječnju 1992. Analiziraju se objave prema temama, autorstvu i novinarskim vrstama s polaznom pretpostavkom da je izvještavanje tih glasila, koja su imala visoku čitanost među hrvatskim iseljeništvom i povezanost s međunarodnim katoličkim organizacijama i udrugama, doprinijelo širenju istine o agresiji na Hrvatsku te boljem povezivanju hrvatskoga iseljništva s Domovinom na karitativnom djelovanju. Također smatra se da su napisi u katoličkim medijima važan prinos izučavanju povijesti Domovinskoga rata.

Pozornost je u izlaganju posvećena i djelovanju Hrvatskoga društva katoličkih novinara na informiranje inozemnih katoličkih glasila i Katoličke Crkve u svijetu o Domovinskome ratu. U završnom je dijelu riječ o sudbini katoličkoga tiska u Domovinskome ratu.

Utorak, 11. listopada 2016., 9.30 sati

TREĆA SJEDNICA

***Psihijatrijska skrb za hrvatske branitelje u proteklih 25 godina:
organizacija, procjena i liječenje***

prof. dr. sc. Vlado Jukić

Psihijatrijska klinika, Vrapče / Zagreb

PSIHIJARIJA U RATU – GDJE SMO BILI I ŠTO SMO RADILI

Uloga i djelovanje hrvatskih psihijatara i hrvatske psihijatrije u Domovinskom ratu najbolje se ogleda kroz rad Odjela za psihijatriju, odnosno Odjela za duševno zdravlje Glavnog stožera saniteta Republike Hrvatske. Glavni stožer saniteta RH formiran je u prosincu 1990., a njegov Odjel za psihijatriju u kolovozu 1991. Međutim, značajan broj psihijatara dragovoljaca Domovinskog rata, stavio se na raspolaganje hrvatskim oružanim snagama krajem 1990., nekoliko mjeseci prije osnivanja Odjela. Odjel je sebi zacrtao slijedeće zadaće (koje su se kasnije, “u hodu” dopunjavale): briga o psihijatrijskoj skrbi psihijatrijskih bolesnika koji već otprije koriste psihijatrijske usluge, psihijatrijsko-psihološka skrb pripadnika hrvatskih oružanih snaga (pripadnika Zbora narodne garde, policije, hrvatske vojske), psihološko-psihijatrijska zaštita prognanika, psihološko-psihijatrijska zaštita djece, edukacija, psihološko propagandni rad, izdavačka djelatnost, znanstveno-istraživački rad i druge aktivnosti. Sve ove zadaće međusobno su se isprepletale. Svima njima koordinirao je voditelj Odjela sa svojim pomoćnicima i drugim članovima Odjela. Savjet Odjela, kojeg su sačinjavali

najistaknutiji hrvatski psihijatri, razmatrao je sve stručne poslove te davao svoje sugestije i savjete.

Analizirajući sve ono što su hrvatski psihijatri u ratu radili i kako su to radili, možemo reći da su oni dali značajan doprinos ukupnoj medicinskoj skrbi hrvatskih branitelja i cjelokupnog pučanstva koje je bilo pogođeno ratnim stresovima. U jednom periodu nakon rata preko deset posto posteljnih psihijatrijskih kapaciteta i preko 15 posto kapaciteta u konzilijarnoj psihijatrijskoj službi bilo je usmjereno prema psihotraumatiziranim braniteljima. Prihvatanjem psihijatrijskog liječenja, hrvatski branitelji oboljeli od PTSP-a značajno su doprinijeli smanjenju stigmatizacije psihijatrije kao struke, psihijatrijskih ustanova i psihijatrijskih bolesnika općenito.

izv. prof. dr. sc. Lana Mužinić

*Klinika za psihijatriju - Klinička bolnica Dubrava /
Referentni centar Ministarstva zdravlja za poremećaje
uzrokovane stresom / Zagreb*

LIJEČENJE BRANITELJA KROZ ISKUSTVA KLINIKE ZA PSIHIJATRIJU KB DUBRAVA

Klinika za psihijatriju KB Dubrava ima višegodišnje iskustvo liječenja hrvatskih branitelja kroz djelovanje Nacionalnog centra za psihotraumu, Regionalnog centra za psihotraumu te Referentnog centra Ministarstva zdravlja za poremećaje uzrokovane stresom koji od 2003. djeluje i danas u sklopu Klinike – provođenjem dijagnostike i terapije psihotraumatiziranih osoba iz Domovinskog rata, razvojem programa liječenja, istraživanja, edukacije i vještačenja psihotraumatiziranih osoba. Liječenje branitelja na Klinici za psihijatriju odvija se kroz bolničko liječenje, ambulante, dnevnu

bolnicu, sociorehabilitacijske programe te Centar za psihofiziologiju stresa. Terapija se provodi uz individualni pristup liječenju svakom bolesniku te primjenu odgovarajućih farmakoterapijskih, psihoterapijskih i rehabilitacijskih tehnika, a uvažavajući biopsihosocijalni pristup te interdisciplinarnim sudjelovanjem različitih profila stručnjaka u psihijatrijskom timu. U liječenju stresom uzrokovanih poremećaja posebna pažnja usmjerava se i na liječenje komorbidnih poremećaja, kao i na uključivanje obitelji u proces liječenja.

doc. dr. sc. Nadica Buzina

*Zavod za forenzičku psihijatriju, Klinika za psihijatriju
Vrapče / Zagreb*

FORENZIČKO-PSIHIJATRIJSKI ASPEKTI PTSP-A

Boravak na ratištu i svakodnevna izloženost po život opasnim situacijama može biti uzrok razvoja posttraumatskog stresnog poremećaja. Pojavnost i težina poremećaja ovisi o bazičnoj strukturi ličnosti, o njezinoj vulnerabilnosti i adaptacijskim mehanizmima. Kriteriji za dijagnosticiranje posttraumatskog stresnog poremećaja opisani su u 10. reviziji Međunarodne klasifikacije bolesti i srodnih zdravstvenih problema (WHO 1992.), ali i petoj reviziji Dijagnostičkog i statističkog priručnika Američkog psihijatrijskog udruženja (APA 2013.). Dijagnostički kriteriji se stalno usavršavaju, ali i nadalje postoji niz teškoća u njegovoj kliničkoj, a posebno forenzičko-psihijatrijskoj primjeni. Dijagnosticiranje PTSP znatno je češće u općoj psihijatriji nego u forenzičkoj procjeni. Forenzičko-psihijatrijska dijagnostika zahtijeva prikupljanje znatno obimnijeg materijala za potvrdu te dijagnoze nego što je to slučaj u

svakodnevnom kliničkom radu u kojem se liječnik pretežno oslanja na podatke dobivene od samog pacijenta i u pravilu je koncentriran na rješavanje pacijentovih subjektivnih tegoba.

Objektivno i nepristrano dijagnosticiranje određenog psihičkog poremećaja osnova je forenzičke procjene u civilno-pravnom (naknada štete) ili kazneno-pravnom postupku (procjena raspravne sposobnosti, ubrojivosti, opasnosti). Važno je navesti da sama dijagnoza posttraumatskog stresnog poremećaja, kao uostalom nijedna druga psihijatrijska dijagnoza, ne može biti povod i razlog za donošenje određene forenzičke ocjene već je postavljanje dijagnoze samo temelj opširne forenzičke evaluacije.

U radu se iznose temeljni principi u dijagnosticiranju posttraumatskog stresnog poremećaja uz prikazivanje rezultata nekih istraživanja značajnih u forenzičko psihijatrijskom radu.

dr. sc. Igor Marinić

Klinička bolnica Dubrava, Klinika za psihijatriju, Referentni centar Ministarstva zdravlja za poremećaje uzrokovane stresom / Zagreb

TJELESNE BOLESTI KOD OSOBA OBOLJELIH OD POSTTRAUMATSKOG STRESNOG POREMEĆAJA

Poznata je činjenica da stres, osim na psihološku, utječe i na somatsku komponentu zdravlja i može, uz stresom uzrokovane psihičke poremećaje, dovesti do narušavanja tjelesnog zdravlja. Neurobiološka istraživanja ukazuju na povezanost posttraumatskog stresnog poremećaja i niza tjelesnih bolesti koje zahvaćaju različite tjelesne sustave. U izlaganju će biti prikazana dosadašnja istraživanja koja se odnose na povezanost posttraumatskog stresnog poremećaja i tjelesnih bolesti te najčešće bolesti koje su s time

povezane. Također, prikazati će se i rezultati vlastitog istraživanja osoba koje boluju od posttraumatskog stresnog poremećaja prema kojem rezultati pokazuju najveću zastupljenost poremećaja iz kruga kardiovaskularnih i gastrointestinalnih bolesti te bolesti koje uključuju lokomotorni sustav.

doc. dr. sc. Ljiljana Pačić Turk

Hrvatsko katoličko sveučilište / Zagreb

VAŽNOST (NEURO)PSIHOLOGIJSKE PROCJENE KOGNITIVNIH FUNKCIJA I PROMJENA LIČNOSTI NAKON RATNIH KRANIOCEREBRALNIH OZLJEDA

Kraniocerebralne ozljede jedan su od najčešćih uzroka mozgovnih oštećenja i u svijetu i našoj zemlji, a u razdoblju Domovinskog rata broj se takvih ozljeda znatno povećao i zbog ratnih prilika. Neuropsihologijske posljedice kraniocerebralnih ozljeda postaju očitima nakon što je bolesnik zbrinut s kirurške i neurokirurške strane, kad više nije vitalno ugrožen i kada započinje oporavak. Prvu neuropsihologijsku procjenu trebalo bi napraviti što prije nakon ozljeđivanja, a ona uključuje ispitivanje kognitivnih i izvršnih funkcija i promjena ličnosti. Postignuti rezultati prve procjene postaju bazična točka za daljnje praćenje i različite postupke rehabilitacije, koja bi trebala uključivati i neuropsihologijsku rehabilitaciju. Najčešći utvrđeni deficiti su opadanje intelektualnih sposobnosti i poteškoće mišljenja, otežano učenje i pamćenje i psihomotorička usporenost, a mogu se javiti i drugi specifični deficiti, npr. deficiti govora, čitanja, pisanja, percepcije. Javljaju se također i promjene ličnosti, koje mogu biti organske i/ili reaktivne, a mogu znatno utjecati na tijek i brzinu oporavka. Najčešće reaktivne promjene su anksioznost, depresija, povlačenje iz socijalnih

kontakata i socijalna izolacija te prekomjerna osjetljivost, a tome se mogu pridružiti i promjene ličnosti u sklopu posttraumatskog stresnog poremećaja.

Ovaj rad sadrži kratke prikaze rezultata nekoliko istraživanja provedenih u razdoblju nakon Domovinskog rata u Klinici za neurokirurgiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, čiji su sudionici, osim žrtava civilnih kranocerebralnih ozljeda, bili i sudionici Domovinskog rata nakon zadobivenih prostrijelnih i ustrijelnih ozljeda glave i mozga. Pri tome je istaknuta neophodnost multidisciplinarnog pristupa i važnost praćenja oporavka mentalnih funkcija i promjena ličnosti te pravodobne psihoterapijske intervencije radi bržeg i boljeg oporavka takvih bolesnika.

Utorak, 11. listopada 2016., 11.15 sati

NASTAVAK TREĆE SJEDNICE

Psihološki pristupi povećanju kvalitete života hrvatskih branitelja i članova zajednice u proteklih 25 godina

Vesna Trut / Amalija Petrić / Dalibor Mesić

*Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“ / MORH /
Glavni stožer Oružanih snaga RH / Zagreb*

HRVATSKA VOJNA PSIHOLOGIJA 1991. – 2016.

Hrvatska vojna psihologija utemeljena je kao odgovor na ratne potrebe 1991. i ove godine obilježava 25 godina svog postojanja. O doprinosu psihološke struke tijekom Domovinskog rata svjedoči veliki broj angažiranih psihologa, pri čemu je u redovima Hrvatske vojske sudjelovalo preko 200 psihologa, a u različitim drugim aktivnostima i zadaćama obrane još oko 600 psihologa. Odjel za vojnu psihologiju osnovan je u studenom 1991. u okviru Uprave za informativno-psihološku djelatnost Ministarstva obrane, čime je stvoren temelj za sustavnu vojnopsihologijsku izobrazbu, provedbu ispitivanja psihičke bojne spremnosti, psihologijske selekcije i klasifikacije, promidžbeno djelovanje te brojne druge vojnopsihologijske djelatnosti. Hrvatska vojna psihologija razvijala se zajedno s Hrvatskom vojskom i to ponajprije po modelu postrojbene psihologije koji pretpostavlja uključenje vojnih psihologa izravno u vojne postrojbe. Na ratnim temeljima nastavlja se daljnji razvoj hrvatske vojne psihologije koja je po područjima rada i težišnim zadaćama sukladna zapadnim vojskama. U priopćenju se prikazuje početak ustrojavanja i razvoja hrvatske

vojne psihologije, njezin poratni razvoj i postignuća te današnje stanje i perspektive.

mr. sc. Zoran Komar

Core Integra d.o.o. / Zagreb

NEPOZNATO O POZNATOM: HRVATSKI BRANITELJI DANAS

Premda se o hrvatskim braniteljima gotovo svakodnevno govori i piše, začuđujuće je malo objektivnih spoznaja o toj populaciji što dakako otvara prostor raznim špekulacijama i najčešće iskrivljenim ili posve netočnim predodžbama koje se nameću u javnosti. Deklarativno i uglavnom prigodničarski branitelje se proglašava najzaslužnijim za izborenu slobodu i neovisnost, ističe se njihova hrabrost, domoljublje i spremnost na žrtvovanje, proslavljaju se njihove pobjede u Domovinskom ratu i pridaju se kao moralni uzor mladim naraštajima. Istovremeno, spontano ili planski, branitelje se u domaćim medijima prikazuje (i) kao privilegiranu kastu, skromnih obrazovnih i demokratskih potencijala, sklone incidentnom ponašanju, čak s potencijalno rušiteljskim namjerama prema demokratski izabranoj vlasti. U tako polariziranoj, gotovo shizoidnoj javnoj slici ostaju u sjeni, prikriiveni ili nepoznati, stvarni problemi s kojima se hrvatski branitelji suočavaju danas, od narušenih ili razorenih obiteljskih odnosa, učestalih obolijevanja, prijevremenih smrti do izrazito visokih stopa samoubojstava.

Činjenice govore da je 20 godina iza Domovinskog rata više od 10% hrvatskih branitelja pokojnih, da umiru u prosječnoj dobi ispod 51 godine života i da su njihove stope suicida dvostruko više nego u civilnoj populaciji, s tendencijom daljnjeg porasta. Prema tim

podacima „najzaslužniji za slobodnu i neovisnu Hrvatsku“ postali su najranjivija društvena skupina kojoj je ugroženo elementarno ljudsko pravo: pravo na život.

Osim iznošenja novijih podataka koji oslikavaju aktualno stanje braniteljske populacije, u radu se raspravlja o mogućim uzrocima, posljedicama i mogućnostima prevladavanja postojećeg neodrživog (institucionalnog i vaninstitucionalnog) odnosa prema hrvatskim braniteljima i njihovim obiteljima.

***dr. sc. Igor Mikloušić / dr. sc. Martina Knežević /
Sandra Šučurović***

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ / Zagreb

PSIHOSOCIJALNI ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA OSNAŽIVANJE I PODIZANJE KVALITETE ŽIVOTA HRVATSKIH BRANITELJA

Cilj je ovog izlaganja prikazati kako su traumatična iskustva, kroz koja su branitelji prolazili tijekom Domovinskog rata, utjecala na njihovu procjenu vlastitih i tuđih emocija, na njihove načine suočavanja sa stresom, na osjećaj zajedništva unutar populacije te u konačnici na njihovu kvalitetu života.

Hrvatski branitelji bili su izloženi životno ugrožavajućim situacijama, različitim vremenskim i higijenski nepovoljnim uvjetima te ostalim višemjesečnim ratnim stresovima što ih čini jedinstvenom grupom u smjeru problema s kojima se suočavaju, kao i u smjeru jedinstvene strukture zajedništva unutar braniteljske populacije. Prepoznavanje uzroka vlastitog ponašanja i ponašanja drugih ima veliku ulogu u unapređenju međusobnog razumijevanja i društvene interakcije. Prepoznavanjem misli i postupaka koje pojedinac koristi u izlaženju na kraj sa stresnim događajima u svakodnevnom životu, moguće je procijeniti je li riječ o konstruktivnim strategijama suočavanja sa stresom koje poboljšavaju kvalitetu života ili stresnim

situacijama koje uzrokuju osjećaj beznadnosti i izbjegavanje takvih situacija, što je u svakodnevnom životu zapravo nemoguće.

Stjecanjem dubinskih spoznaja o prirodi zajedništva unutar braniteljske populacije otvara se mogućnost da se javnost adekvatno senzibilizira prema ovoj populaciji. Također razumijevanjem ovakve grupne povezanosti moguće je dugoročnije i uspješnije stvaranje osjećaja povezanosti, zajedništva, međusobne podrške i odgovornosti u široj populaciji.

prof. dr. sc. Dinka Čorkalo Biruški

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Zagreb

IZAZOVI OBNOVE ZAJEDNICA NAKON RATA: SOCIJALNOPSIHOLOŠKI PRISTUP

Oporavak zajednica pogođenih ratom dugotrajan je, zahtjevan i složen proces kroz koji prolaze pojedinci, zajednice, ali i čitavo društvo, i to ne istim intenzitetom i svakako ne istom brzinom. U izlaganju će biti prezentiran kvalitativno-kvantitativni pristup istraživanjima socijalnopsiholoških procesa nakon rata, na primjeru visoko traumatizirane zajednice grada Vukovara. Dat će se prikaz osnovnoga istraživačkog modela socijalne rekonstrukcije zajednice, te će se identificirati glavna pitanja socijalnoga oporavka. Prikazat će se faktori koji olakšavaju i/ili otežavaju društveni oporavak, kroz prizmu rekonstruiranih i novokonstruiranih međuetničkih odnosa. Problematizirat će se često korišten koncept međugrupnog pomirenja kao središnji u uspostavi pozitivnih međugrupnih odnosa. Umjesto toga ponudit će se stupnjeviti model izgrađivanja međugrupnih odnosa nakon sukoba, koji kreće od uspostave slučajnih odnosa, preko suradnje i povjerenja kao nužnih preduvjeta za složenije, te emocionalno i društveno zahtjevnije procese prihvaćanja i davanja

isprike, opraštanja i pomirenja. Pri tome se pomirenje tretira kao krajnji ishod, koji je, kao ideal, vrlo teško dosegnuti. Rezultati višegodišnjeg praćenje oporavka vukovarske, ali i drugih zajednica nakon rata, upućuju na iznimnu složenost procesa, pri čemu je materijalna obnova tek preduvjet i najlakši dio. Zacjeljivanje individualnih i društvenih rana daleko je zahtjevniji i složeniji proces, iznimno spor, bremenit izazovima i podložan prekidima pa i zaustavljanju. Rezultati istraživanja u vukovarskoj zajednici bit će nadopunjeni novijim istraživanjima na drugim uzorcima mladih, studenata i branitelja te će se zajednički raspraviti pod vidom preporuka koje mogu pridonijeti bržem i uspješnijem oporavku zajednica nakon rata.

dr. sc. Marina Štambuk / prof. dr. sc. Dinka

Čorkalo Biruški

*Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu / Zagreb*

ETNIČKI ODGOJ U PODIJELJENOJ ZAJEDNICI NAKON SUKOBA

Razvoj pojedinca rezultat je zajedničkog djelovanja njegovih jedinstvenih obilježja i različitih okolina u kojima se on/a razvija te njihove interakcije. Važan dio ove interakcije jest pripisivanje društvenog značenja te stavovi i vjerovanja o važnosti etničke pripadnosti, osobito onda kada se razvoj zbiva u višetetničkom okruženju. U razdoblju adolescencije mladi počinju više istraživati svoj identitet, pa tako i etnički, te im postaje važno istražiti značenje i implikacije ovog oblika grupne pripadnosti. U isto vrijeme mladi doživljavaju i više iskustava u kojima njihov etnički identitet ima važnu ulogu, češće percipiraju diskriminaciju na etničkoj osnovi te

postaju osjetljiviji i podložniji stresu koji ona izaziva. To posebno vrijedi za zajednice koje se oporavljaju od rata i u kojima je etnička pripadnost važan element oblikovanja dinamike društvenih odnosa, kakav je npr. današnji Vukovar. U takvim je zajednicama etnički odgoj poseban izazov roditeljstvu, s važnim implikacijama i za dječje razvojne ishode i za međuetničke odnose u zajednici. Stoga je cilj ovoga istraživanja ispitati odnos etničkog odgoja, nekih razvojnih ishoda mladih i percepcije međuetničkih odnosa u Vukovaru. U istraživanju je sudjelovala gotovo čitava populacija mladih koji su pohađali 8. razrede osnovnih (N = 125) i 2. razrede srednjih škola (N = 433) u nastavi na hrvatskom i na srpskom jeziku u Vukovaru. Primijenjeni instrument je sadržavao upitnik sociodemografskih podataka, etničkog odgoja te mjere različitih pokazatelja razvojnih ishoda i međugrupnih odnosa. Rezultati upućuju na važnost intenziteta etničkog odgoja za razvoj mladih, a osobito za njihove međugrupne odnose. Nalazi će se raspraviti u svjetlu smjernica za intervencije koje mogu pomoći mladima u razvijanju stabilnih i nenasilnih odnosa s vršnjacima, što dugoročno može pridonijeti oporavku i razvoju zajednice.

***doc. dr. sc. Eva Anđela Delale / doc. dr. sc.
Adrijana Bjelajac***

Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Zagreb

IZAZOVI PROFESIONALNOG SAZRIJEVANJA U DOMOVINSKOM RATU

Društvene i političke okolnosti u kojima su mladi psiholozi i drugi pomagači sazrijevali u Domovinskom ratu i poslijeratnom razdoblju bitno se razlikuju od profesionalnog sazrijevanja u drugim razdobljima. Mnogi su, svakodnevnim pružanjem psihosocijalne

pomoći za vrijeme rata i u poratnom razdoblju te radeći pod supervizijom stručnjaka i uz dodatne programe osposobljavanja, znatno upotpunili svoja akademska znanja, razvili vještine i postali stručnjaci za pružanje različitih oblika psihosocijalne pomoći i podrške u posttraumatskom oporavku. Profesionalni razvoj psihologa danas određen je Zakonom o psihološkoj djelatnosti Republike Hrvatske i smjericama koje propisuje Europska federacija udruženja psihologa (EFPA). Cilj je ovog rada ispitati u kojoj su mjeri paraprofesionalci i mladi stručnjaci stjecali i razvijali profesionalne kompetencije u ratnim i poslijeratnim okolnostima Domovinskog rata, kako je to utjecalo na njihove profesionalne izbore i odluke te na njihov današnji profesionalni i privatni život. Online anketom, metodom „snježne grude“ prikupljeni su podaci prvenstveno od psihologa, ali i drugih stručnjaka pomagača, koji su u razdoblju od 1991. - 1998. započeli i radili na bilo kakvim poslovima vezanim uz ratne i poslijeratne okolnosti, kao studenti završnih godina studija ili diplomirani stručnjaci s manje od pet godina radnog iskustva u struci. U radu se diskutiraju vrste i intenzitet stresa kojima su bili izloženi te kompetencije, vještine i znanja koja su usvojili u ratnim i poslijeratnim okolnostima. Rad predstavlja doprinos vrednovanju i sintetiziranju iskustava koje je profesionalno sazrijevanje u ratnim i poratnim okolnostima imalo za mlade stručnjake te sagledavanju utjecaja tih iskustava na njihov današnji profesionalni rad i djelovanje.

Utorak, 11. listopada 2016., 14.00 sati

ČETVRTA SJEDNICA
Domovinski rat i društveni procesi

izv. prof. dr. sc. Renato Matić

Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Zagreb

**SLOBODA NASUPROT NASILJU U KONTEKSTU
UNIVERZALNIH VRIJEDNOSTI**

U izlaganju se otvara pitanje u kojoj je mjeri hrvatsko društvo u postratnom razdoblju afirmiralo iskustvo suprotstavljanja agresiji i obranu slobode kao opredjeljenja za univerzalne ljudske vrijednosti? Polazi se od iskustva da javni govor o razdoblju 1991 – 1995., često ne uključuje objektivne okolnosti i činjenice, koje su zbog neposrednog iskustva još uvijek većini građana, pa i unatoč mogućim neslaganjima oko daljnjih interpretacija, nedvojbeno realnost. Nasuprot tome, u javnom prostoru prevladavaju uglavnom partikularne i subjektivne interpretacije, u kojima nije moguće ostvariti suglasnost niti oko onih vrijednosti o kojima neovisno o konkretnom društvenom kontekstu, barem deklarativno, postoji opća suglasnost. Prije svega je riječ o izboru vrijednosti kao što su sloboda i život u miru, a nasuprot izboru nasilja i ugrožavanja slobode drugoga. Za primjer će navesti neke opće poznate činjenice vezane uz globalno poznate primjere obrana mjesta kao što su Termopile, Masada, Alamo i Staljingrad, koje će se usporediti sa podacima vezanim uz obranu Vukovara. Dok su Termopile, Masada, Alamo i Staljingrad postali opće prihvaćeni uzori otpora nepravdi i borbe za slobodu, Vukovar je unatoč sličnim, pa i izrazitijim objektivnim pokazateljima i dalje predmet suprotstavljenih subjektivnih i partikularnih interpretacija.

doc. dr. sc. Anita Dremel

Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Zagreb

ROD I RAT

Unatoč raznolikosti roda i rata u kroskulturnom i povijesnom smislu, rod posvuda organizira naše sustave vjerovanja i identiteta, a rodne su uloge u ratu konzistentne u svim poznatim društvima. Ta je paradoksalna činjenica zaslužila adresiranje iz različitih istraživačkih vizura i na primjeru Domovinskoga rata, a posebno Vukovara kao u ovih četvrt stoljeća dokazano neupitnog simbola pretrpljene agresije.

Doprinos je autoetnografsko svjedočenje progona 1991. i analiza diskursa odabranih materijala koji svjedoče o stanju na bojišnici, poput televizijski slavnog i u kolektivnu memoriju ugrađenog apela desetara JNA Bahrudina Kaletovića.

Analize odnosa roda i rata uvriježeno počinju isticanjem maskuliniteta kao militarizirane u nacionalnim diskursima i kulturnoj sferi, dok feminitet predstavlja prostor izvan rata (dom, normalu, mir), kojem se muškarac vojnik vraća ili zbog štice kojeg je spreman ginuti. Oba su rodna identiteta međutim sudionici u reprodukciji militarizma. U tome se smislu i studije ne samo vojske i rata, nego i migracija, etniciteta, rase, biopolitike, dominacije, eksploatacije ženskog rada, međunarodnih odnosa itd. danas značajno informiraju analizama roda kao socijalnog konstrukta i političke kategorije.

Ostavljajući po strani debate o petrificiranju rodnih svojstava koje muškarce povezuju s ratom, a žene s mirom, valja raščistiti put za razmatranje uzajamne konstitucije roda i rata, posebno iz aspekta društvene moći. Možda je najvažniji doprinos kojemu se možemo nadati pokazivanje ontološke upletenosti roda u rat: teško je činiti

rat bez da činimo rod i obrnuto. Taj argument nije nov (Betty Reardon, Jean Bethke Elshtain i Cynthia Enloe), no tek nam je zadatak iscrpno istražiti ovu temu na različitim materijalima iz različitih disciplina.

prof. dr. sc. Ivan Markešić

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ / Zagreb

ZAŠTO JE PROPAO PROJEKT ODVOJENIH NACIONALNIH ŠKOLA

Najave da će se od školske godine 2015./2016. početi s projektom „Osnivanje integriranih škola u Vukovaru i Kninu“ pod pokroviteljstvom MZOS-a i projektnih partnera: Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO) i Nansen dijalog centra Osijek (NDC), najjasnija je potvrda potpunog kraha projekta do sada prakticiranih odvojenih nacionalnih škola u Hrvatskoj, odnosno projekta „dviju škole pod jednim krovom“ (te moderne kovačnice međunacionalnih nesporazuma u jednome društvu). Autor smatra da se tim projektom integriranih škola željelo nakon četvrt stoljeća štete prouzročene nacionalnom segregacijom u školstvu poručiti političkim, ali i crkvenim elitama da je u cijelosti propao još jedan mudri izum europskih administratora da na ratom zahvaćenim područjima - u Vukovaru i Kninu - mehaničkim sredstvima nije bilo moguće riješiti neriješena pitanja nastala u (duhovnome) području nacionalnih odnosa. Zapravo, željelo im se time poručiti da projekt odvojenih škola nije doprinio smanjenju nacionalnih napetosti nego je nažalost doprinio još većem nepovjerenju, nesnošljivosti i izolaciji dviju etničkih zajednica na tim područjima. U svrhu dobivanja što cjelovitije slike o ovome problemu, autor traži odgovor na pitanje u

kojoj su mjeri, i jesu li uopće, za uvođenje projekta odvojenih škola i njegovo toliko dugo održavanje odgovorne osim političkih elita i predstavnici dviju vjerskih zajednica – Katoličke crkve i Srpske pravoslavne crkve - odnosno jesu li i one svojim djelovanjem doprinosile ukidanju modela razdvojenih škola - ili su išle i još uvijek idu za njegovim što snažnijim i dubljim ukorjenjivanjem te jesu li nakon propasti programa odvojenih škola spremne podržati MZOS-ov projekt integriranih škola?

dr. sc. Dražen Živić

*Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ – Područni centar
Vukovar*

DEMOGRAFSKI GUBITCI U HRVATSKOM DOMOVINSKOM RATU – TERMINOLOGIJA, METODOLOGIJA I REZULTATI DEMOGRAFSKIH ISTRAŽIVANJA

Problematika ljudskih gubitaka u ratovima važno je područje istraživanja u demografiji. Ljudski gubici, neovisno o njihovoj strukturi imaju brojne, velike i dugoročne negativne demografske, društvene i ekonomske posljedice. Ratovi su jedan od najznačajnijih destabilizacijskih odrednica kretanja i razvoja stanovništva. Ujedno, utvrđivanje broja i strukture demografskih gubitaka važno je ne samo s akademskog nego i s civilizacijskog motrišta. Temeljno polazište svakog znanstvenog pristupa istraživanju demografskih ratnih gubitaka je primjena objektivnih znanstvenih kriterija, jasne terminologije i istraživačke metodologije. Uz navedeno demografske analize ljudskih ratnih gubitaka moraju počivati na vjerodostojnim statističko-demografskim i drugim izvorima, poznavanju općeg („mirnodopskog“) demografskog konteksta u kojemu se odvijao ratni

sukob, kao i na vrednovanju kompleksnog utjecaja demografskih ratnih gubitaka na buduće kretanje i razvoj stanovništva. Svrha je ovoga rada prikazati osnovna terminološka i metodološka uporišta demografskih istraživanja ljudskih ratnih gubitaka u Hrvatskom domovinskom ratu te ukratko sintetizirati / bilancirati veličinu, strukturu te vremensku i prostornu selektivnost demografskih ratnih gubitaka.

Utorak, 11. listopada 2016., 15.00 sati

NASTAVAK ČETVRTE SJEDNICE

Odjeci Domovinskoga rata u književnosti, filmu i arhivistici

prof. dr. sc. Tihomil Maštrović

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti / Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe / Odsjek za povijest hrvatske književnosti / Zagreb

**ZBIRKA KNJIGA O DOMOVINSKOM RATU – VAŽNA
PRETPOSTAVKA INTERDISCIPLINARNOG
ISTRAŽIVANJA DOMOVINSKOG RATA**

Zbirka knjiga o Domovinskom ratu osnovana je 2008. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu kao dio nacionalnoga fonda zbirke „Croatica“. Nastala je izdvajanjem građe s temom Domovinskoga rata u zasebnu zbirku da bi se svekolikoj, znanstvenoj i inoj javnosti, približila građa koja s različitih - povijesnih, vojnih, pravnih, političkih, gospodarstvenih i drugih aspekata obrađuje Domovinski rat. Zbirka sadrži više tisuća knjižnih naslova kao i drugo knjižnično gradivo a njezin se fond neprekidno uvećava. S ciljem da se Zbirka korisnicima učini što pristupačnijom, izravni kontakt s knjižnom građom i neposredni uvid u sva izdanja omogućen je time što je Zbirka smještena u čitaonici s otvorenim pristupom knjigama. Isto tako, u Katalogu Zbirke (u tiskanom i u elektroničkom obliku), u svrhu lakšeg korištenja građe Zbirke, sustavno se izvještava o novonabavljenim izdanjima vezanim uz Domovinski rat pristiglim u Zbirku. Također, Zbirka je od svog osnivanja nastavila razvijati projekt digitaliziranja svih objavljenih članaka u hrvatskoj i inozemnoj periodici na temu Domovinskog rata.

Želja osnivača Zbirke knjige o Domovinskom ratu Nacionalne i sveučilišne knjižnice jest da Zbirka postane nezaobilazno mjesto istraživanja Domovinskoga rata, ali i mjesto predstavljanja novih naslova, predavanja i projekcija, izložbi – riječju. Zbirka je osnovana s vizijom daljnjeg oblikovanja u živu cjelinu koja raste i razvija se u skladu s mogućnostima, ali i u skladu sa značenjem koje joj pridaje šire okruženje u kojemu djeluje. U tu svrhu Zbirka je dobro započela surađivati s drugim knjižnicama, arhivima, znanstvenim i muzejskim ustanovama muzejima, promičući međuinstitucijsko istraživanje Domovinskog rata, napose ono određeno svojom interdisciplinarnom stručnom i znanstvenom orijentacijom. U kojoj će mjeri Zbirka knjiga o Domovinskom ratu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu nadalje ispuniti očekivanja i zadaće ovisi o stručnom okviru izvršavanju obveza vođenja Zbirke u skladu s načelima knjižničarske struke, a u širem smislu o tome u kojoj će mjeri šire društveno okruženje prepoznati njezino trajno značenje.

izv. prof. dr. sc. Sanja Vulić

Sveučilište u Zagrebu - Hrvatski studiji / Zagreb

DOMOVINSKI RAT KAO TEMA U DJELIMA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U AUTOHTONIM HRVATSKIM ZAJEDNICAMA U DIJASPORI

U izlaganju će biti analizirana djela hrvatskih književnika u autohtonim hrvatskim zajednicama u dijaspori, u kojima se aktualizira tema Domovinskoga rata. Analizom će biti obuhvaćena poetska i prozna djela koja su napisana, odnosno objavljena od početka Domovinskoga rata do 2006. Pokazat će se u kojih je autora i u kojim susjednim zemljama te u kojim hrvatskim subetničkim

zajednicama ta tema zastupljena i u kojoj mjeri te na koji joj se način pristupa. Razmatrat će se uzroci zastupljenosti ili nezastupljenosti analizirane teme u pojedinim autora i subetničkih skupina, stupanj, odnosno intenzitet zastupljenosti, emocionalna angažiranost autora tih djela, a također i njihova književna vrijednost. Analiza će obuhvatiti sve hrvatske autohtone zajednice i sve autore koji su pisali o Domovinskom ratu. Njihova će se djela uspoređivati s pojedinim djelima sukladne tematike koja su u doba Domovinskoga rata napisana u Republici Hrvatskoj.

Analizom ne će biti obuhvaćena djela hrvatskih autora iz Bosne i Hercegovine jer bi njihovo uključivanje znatno proširilo razmatranu temu.

izv. prof. dr. sc. Julijana Matanović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Zagreb

VUKOVAR – KAKO O RATU UČITI IZ KNJIŽEVNOSTI?

Hrvatska znanost o književnosti dobro je istražila korpus povijesnoga romana. Riječ je o žanru koji, od 1866. pa sve do danas, ima svoj kontinuitet. U tekstovima koji su polazili od dokumenta oživljavao se onaj glas kojeg je službena zajednica osudila na šutnju. Upravo su od te teze polazili i autori prvih knjiga o Domovinskom ratu. Gledajući veliku povijest pred vlastitim očima, znali su da moraju sačuvati glas svjedoka događaja i da ga baš oni – kroz zapisan tekst – trebaju ponuditi na pamćenje. Čitatelji, među kojima su bili i sami sudionici ratnih zbivanja, ali i oni koji su priče s terena čuli iz prve ruke, prihvatili su književni tekst kao vjerodostojnu činjenicu. Glas književnosti nadjačao je službeni glas povijesti i politike. Tako književnost - koja u svom temelju upućuje na

fikcionalnost - preuzima odgovornu zadaću čuvarice prave ratne zbilje i njezinih heroja.

Vjernu sliku ratne zbilje (rad je usmjeren prema slici Vukovara), sa svim informantima vezanima uz datume, aktere i njihove poteze, oblikuju tekstovi svjedoka iz samog središta događaja napisani tijekom ili neposredno nakon rata (Saša Federovsky, Siniša Glavašević, Alenka Mirković), potom tekstovi obavljani s vremenskim odmakom ali temeljeni na vlastitom iskustvu (Ivana Simić Bodrožić, Tatjana Bjelobrajdić), kao i memoarski tekstovi rođenih Vukovaraca koji su Grad sačuvali u prostoru jezika (Pavao Pavličić).

Danijel Rafaelić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Zagreb

FILMSKI VUKOVAR: IZMEĐU PROPAGANDE I MITOLOGIJE

Vukovarska tragedija očekivano se često filmski oživljavala. Inicijalni korpus filmova nastaje neposredno tijekom rata dok oni kasniji filmovi pokušavaju razaranje Grada čak i hollywoodizirati. Kako svaka kolektivna priča treba junaka, oni filmski često i sami balansiraju na tankoj liniji domoljublja, nacionalizma, propagande i mitologizacije. No, nije samo hrvatska strana stvarala filmove koji tematiziraju kako se to često, iako posve neprikladno, medijski navodilo – „hrvatski Staljingrad“. Srpska kinematografija u nekoliko navrata portretira Vukovar i upravo će ti filmovi često biti i danas podloga za dnevno-političke obračune. Dodajmo i ovom da je nekoliko zanimljivih filmskih pokušaja stvoreno i unutar tzv. hollywoodske filmske industrije. Izlaganje će pokazati kako ovi filmovi prikazuju Vukovar, koje su narativne smjernice preuzete iz kojih

kinematografskih obrazaca i zbog čega je uopće iznimno teško (uspješno) transponirati vukovarsku ratnu priču na filmsko platno.

Vladimir Brnardić

Hrvatska radiotelevizija / Zagreb

MEDIJSKA INTERPRETACIJA DOMOVINSKOGA RATA NA HRVATSKOJ RADIO TELEVIZIJI

Iako su prošla dva desetljeća od prestanka ratnih zbivanja u Republici Hrvatskoj, medijsko zanimanje za njega na prestaje. Ipak, možemo reći kako produkcija medijskih sadržaja ove tematike nimalo ne prati ovaj interes. Iako je u produkciji te koprodukcijama Hrvatske televizije tijekom proteklih 25 godina snimljeno mnogo dokumentarnih te igranih filmova o događajima iz Domovinskoga rata još ni približno nisu filmski dokumentirane i interpretirane sve teme vezane uz Domovinski rat, pa čak ni neke od presudnih, odnosno bitnih. Ovo posebice dolazi do izražaja prilikom obilježavanja obljetnica tih događanja kada HTV nema adekvatnog sadržaja, koji bi ih popratio, odnosno ispričao na filmski način priču o njima i dao pozadinu i sadržaj onoga što se obilježava. U ovom izlaganju pokušat ćemo napraviti svojevrsnu inventuru tema iz Domovinskoga rata koje su obrađene i prikazati način na koji su prezentirane, ali još više identificirati teme koje su ostale zanemarene, utvrditi uzroke tome.

Hrvoje Gržina

Hrvatski državni arhiv / Zagreb

„OVO JE BILO“ U DOMOVINSKOM RATU – MOGUĆNOSTI ISTRAŽIVANJA FOTOGRAFSKIH SNIMAKA

Kao i većina ratnih sukoba vođenih tijekom prošloga stoljeća, Domovinski je rat fotografski dokumentiran na različite načine. Snimljene se fotografije razlikuju prema funkciji i kontekstu nastanka, a najvećim dijelom pripadaju dokumentarnom / reportažnom ili novinskom žanru, iako su neke od njih izlagane i kao umjetnička očitovanja. Nastale u osvit digitalnog doba – u kojem je, tijekom narednih desetljeća, nova tehnologija dobivanja fotografskih slika u određenoj mjeri poljuljala i njihovu ulogu vjerodostojnih svjedoka vremena – fotografije Domovinskog rata kao analogni objekti i danas u različitim zbirkama i arhivima postoje kao barthesovsko „ovo je bilo“, odnosno potvrda prošlih događaja.

Fotografije općenito, pa tako i one nastale tijekom promatranog razdoblja, izrađene su različitim tehnikama i fotografskim postupcima. Polazeći od pretpostavke da je riječ o izvornim dokumentima, svakako im valja prilaziti kao genuinim produktima autorove vizije i načina gledanja, no nipošto ih se ne smije nekritički prihvaćati kao objektivne prikaze zbilje. U pravilu pouzdane, ne moraju nužno biti istinite pa stoga valja imati na umu da barthesovsko „ovo je bilo“, o čemu nedvojbeno svjedoče, istovremeno ne znači i „tako je bilo“.

Indeksična povezanost s objektom ili prizorom iz zbilje koji je zabilježen na svjetloosjetljivom materijalu, kao jedna od najvažnijih odlika dokumentarne / reportažne fotografije, najizraženija je u prvoj generaciji fotografske slike, onoj dobivenoj izravno u fotografskoj

kameri. Navedeno osobito vrijedi za fotomehaničke reprodukcije fotografskih snimaka kod novinske fotografije, koje se, dodatno opremljene tekstualnim sadržajima, u javnost plasira putem tiskanih medija te tako velikim dijelom utječe na proizvodnju njihova značenja.

Ovo će izlaganje – temeljeno na osnovnim konceptima vrednovanja i obrade dokumentarnih / reportažnih fotografija u arhivima, a kao prilog širem intelektualnom diskursu – predložiti analitički pristup fotografskim snimkama kao autentičnim dokumentima i izvorima za daljnje proučavanje Domovinskog rata.

DOMOVINSKI RAT
moćnosti znanstvenog pristupa

SUDIONICI ZNANSTVENOG SKUPA

Mladen Ančić

Nikica Barić

Adrijana Bjelajac

Vladimir Brnardić

Nadica Buzina

Viktorija Car

Dinka Ćorkalo Biruški

Eva Anđela Delale

Anita Dremel

Hrvoje Gržina

Blanka Jergović

Vlado Jukić

Jelena Jurišić

Martina Knežević

Zoran Komar

Ivica Kostović

Danijel Labaš

Ivica Lučić
Davor Marijan
Igor Marinić
Ivan Markešić
Tihomil Maštrović
Julijana Matanović
Renato Matić
Dalibor Mesić
Igor Mikloušić
Ivica Miškulin
Lana Mužinić
Ante Nazor
Ljiljana Pačić Turk
Suzana Peran
Amalija Petrić
Danijel Rafaelić
Marina Štambuk
Sandra Šućurović
Vesna Trut
Sanja Vulić
Dražen Živić

Bilješke:

Bilješke:

Fotografija:

Knjižnica u Vinkovcima, studeni 1991.

Autor:

Zvonimir Tanocki

D O M O V I N S K I R A T
mogućnosti znanstvenog pristupa

KNJIŽICA SAŽETAKA SA ZNANSTVENOG SKUPA

NAKLADNIK

Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji

ZA NAKLADNIKA

izv. prof. dr. sc. Mario Grčević

UREDNIK

Tomislav Vodička, prof.

LEKTURA I KOREKTURA

Nina Lekić, mag. educ. croat.

PRIPREMA ZA TISAK

Branko Ivanda

TISAK

Tiskara Parvus d.o.o.

NAKLADA

200 primjeraka

ISBN 978-953-7823-56-6